

Namai Norvegijoje - negestantis lietuviybės židinys

Ir žmogus, ir tauta visada nori ir siekia turėti savo namus – vietą, kuri mums asocijuojasi su saugumu, tęstinumu, savuoju „aš“, su unikaliomis vertybėmis, atmintimis ir patirtimis. Namai nėra tik gyvenamoji vieta, kurioje gimstama, bręstama, kuriama ar išeinama... Žmogaus ar šeimos namai yra langas į dar didesnius namus, į Lietuvą, į egzistencinę erdvę, kurioje per amžius plevena tautos dvasia, gimtoji kalba, raštas, papročiai, mąstymas ir kitos (ne)materialios lietuviškos vertybės.

Visa tai apmąstant atmintis skatina sugrįžti prie 2014 m. Lietuvos dainų šventės „Čia – mano namai“, kurioje ištarti žodžiai aktualūs ir šiandien: „Įprasta laimę sieti su žmogaus sėkme, pilnatve, gausa, skalsa, bet tradicija teigia ir kita – sėkmėse, tikėjimuose, dainose žmogaus laimę pavadinamas ir žmogaus ar žmonių bendrijos – šeimos, genties, tautos, valstybės – likimas, lemtis, dalis, kurie ne visuomet yra džiaugsmingi... Vis dėlto daugelis sutiks, jog tikra laimė – gyventi ir klestėti savo namuose, savo Tėvynėje. Būtent čia dar gyva tautos atmintis, tradicinė kultūra, teikianti daugybę atsakymų klausiantiems, kaip tapti laimingu.“

Tėvynės likimas rūpi ir tūkstančiams lietuvių, kurie dėl įvairiausių priežasčių gyvena užsienyje. Išvykusiems iš gimtųjų namų tenka susikurti naujus namus, vidinius namus, kuriuos galima pavadinti lietuviybės namais. XX a. lietuvių diasporos istorija mums primena, kad tokie lietuviybės namai kantriai ir sėkmingai buvo sukurti ir išplėtoti Jungtinėse Amerikos Valstijose. Ir neatsitiktinai Pasaulio Lietuvių Bendruomenės Konstitucijoje įtvirtinta, kad „Pasaulio Lietuvių Bendruomenės ir Pasaulio Lietuvių Bendruomenės Seimo pagrindinis tikslas ir darbų atrama yra Nepriklausomos Lietuvos valstybė ir už jos ribų gyvenančių tautiečių lietuviybė.“

Šventės akimirka.

XXI a. šiuolaikinis (e)migracijos srautas nukreiptas į Europą, kurioje pamažu kuriasi nauji lietuvių židiniai. Viena jų – Norvegijoje, Hommersako miestelyje, 2022 m. birželio 4 d. atidaryti *Lietuvių namai*, kuriuos savo lėšomis ir padedant savivaldybei, įrengė Rogalando lietuvių bendrija, vadovaujama kūrybingojo Sauliaus Trepekūno. Sauliaus šaknys – Pasvalio krašte, jis baigė Šiaulių pedagoginį institutą, čia muzikavo su „Gin’Gas“ grupe, studijų metais vakarus praleisdavo su kolegomis orkestrinėje, tos veiklos nepamiršo ir atsikūrus Norvegijoje. Taip buvo įgyvendinta pačių Norvegijos lietuvių subrandinta idėja, kuri lietuviško atkaklumo, tautinio sąmoningumo ir atsiskleidusio vieningumo dėka tapo kūnu. Ir neatsitiktinai visi atidaryme kalbėję garbingi svečiai džiaugėsi, kad Norvegijoje atsirado visus lietuvius vienijantis lietuvių židinys, kuriame rinksis tautiečiai, vyks renginiai, susitikimai, minėjimai, šventės.

Kitaip sakant, čia gyvenančių lietuvių širdimis ir lėšomis atstatytas šimtmetis pastatas primins NAMUS, į kuriuos norima sugrįžti, pabendrauti, prisiminti tėvynę. Vicemeras P. Morten Borgli džiaugėsi lietuvių darbštumu, gyrė visus sutelkiantį Saulių, lietuvių kūrybiškumą. Ir šventės dieną į greta stūksančius

kalnus ir artimiausius fiordus liejosi talentingų atlikėjų dainos, šokiai, o Lietuvos ir Norvegijos himnus atliko minėto Sauliaus vadovaujamas vaikų orkestras. Beje, vaikų chorui renginio metu dirigavo Sauliaus žmona Ruth, su kuria kalbėdamas „tarptautine muzikos kalba“ jis irgi susipažino Šiauliuose, kur Ruth Šiaulių pedagoginiame institute dėstė anglų kalbą, o laisvalaikiu muzikavo orkestre. Šeima augina tris vaikus, Saulius Anglijoje baigė muzikos magistrantūrą, dabar yra chorų ir pučiamųjų instrumentų orkestrų dirigentas, žmona Ruth gerai kalba lietuviškai, dirba su vaikų choris.

Norvegijos lietuviai, vadovaujami S. Trepekūno, suprato, kad lietuvybei puoselėti neužtenka pastato, reikia dvasios. Todėl pirmąkart Norvegijoje, Rogalande, birželio 3-6 dienomis buvo surengtos Europos lietuvių kultūros dienos, į kurias atvyko 10 Europos kraštų (Šveicarija, Vokietija, Belgija, Norvegija, Ukraina, Lietuva, Jungtinė Karalystė, Švedija, Airija, JAV) lietuvių bendruomenių pirmininkai, kultūrinės veiklos kuratoriai, mėgėjų meno kolektyvai ir jų vadovai.

Kultūros renginių programoje dalyvavo daug mėgėjų meno kolektyvų: Stokholmo lietuvių tautinių šokių grupė „Baltija“, etnografinis ansamblis „Bitkrėslė“; Norvegijos Rogalande mišrus choras „Baltija“, lietuvių liaudies šokių kolektyvas „Jorė“, ansamblis „Šeimyna“, chorai „Vice Versa“, „Sandnes kameratene“; Oslo lietuvių folkloro ansamblis „Gabija“; Londono lietuvių folkloro ansamblis „Saduto“; folkloro grupė iš Lietuvos „Ratilai“. Kolektyvus stebėjo Lietuvos nacionalinio kultūros centro direktorius S. Liausa, kuris atlikėjus konsultavo ir dėl 2024 metais Lietuvoje vyksiančios Dainų šventės programos.

Visuose renginiuose, forumuose, diskusijose aktyviai dalyvavo LR Prezidento vyriausioji patarėja J. Karpavičienė, Premjerės patarėja kultūros klausimais G. Žaidytė, LRS ir PLB komisijos pirmininkė D. Asanavičiūtė, komisijos narys S. Tumėnas, LR Kultūros viceministras A. Vilčinskas, PLB pirmininkė D. Henke, Lietuvos ambasadorius Norvegijoje J. Paslauskas, ambasadorius Airijoje M. Gudynas, Užsienio reikalų ministerijos Globalios Lietuvos departamento direktorė L. Žukauskaitė, Lietuvos garbės konsulas Stavangeryje T. Alm ir kiti svečiai.

Forumo „Kultūros politika diasporos klausimais“ dalyviai. Iš kairės: LR Seimo narys Stasys Tumėnas, URM departamento direktorė Lina Žukauskaitė, LRS ir PLB komisijos pirmininkė Dalia Asanavičiūtė, LR Kultūros viceministras Albinas Vilčinskas, LR Prezidento patarėja Jolanta Karpavičienė, LR ambasadorius Norvegijoje Jonas Paslauskas, PLB pirmininkė Dalia Henke, LR Premjerės patarėja Gabrielė Žaidytė, LR ambasadorius Airijoje Marijus Gudynas, LNKC direktorius Saulius Liausa, Garbės konsulas Stavangeryje T. Alm.

Tris dienas trukusiame renginyje, lietuviybės šventėje, vyko meninių kolektyvų pasirodymai, kultūros forumas, diskutuota apie diasporos vaidmenį šiuolaikinėje Lietuvos valstybėje, aptartos diasporos kultūros politikos problemos, tautinės tapatybės puoselėjimo poreikis, Dainų ir šokių švenčių tradicijos vertė, buvo atidaryti minėtieji Lietuvių namai Hommersake. Akivaizdu, kad renginio organizatoriai – Rogalando lietuvių bendrija, Pasaulio lietuvių bendruomenė, Lietuvos nacionalinis kultūros centras – palietė esmines problemas, kurias Lietuvoje dažnai paslepamos po vyraujančiu daugybinės pilietybės klausimu ar institucine „Globalios Lietuvos“ programa.

Minėtame forume „Kultūros politika diasporos klausimais“ buvo išsakytos Prezidentūros, LR Vyriausybės, Seimo, PLB pozicijos. Renginiui vadovavo PLB pirmininkė D. Henke (Vokietija) ir PLB Kultūros komisijos pirmininkė J. Caspersen (Šveicarija).

LRS ir PLB komisijos pirmininkė Seimo narė Dalia Asanavičiūtė pristatė susirinkusiems kraštų atstovams LR Seime keliamas iniciatyvas, darbus, įstatymų

pataisas dėl išeivijos įtraukties į Lietuvos gyvenimą, aptarė bendrus Seimo, Kultūros ir Švietimo, mokslo ir sporto ministerijos planus dėl bendros politikos su diaspora, pasidžiaugė tautiečių ryžtu, patriotiškumu: „Nenustosiu žavėtis savo širdį lietuviybės puoselėjimui atiduodančiais žmonėmis! Nepavargsiu dėkoti entuziastams, kurių dėka lietuviška kultūra gyvuoja ir tarpsta! Ačiū.“

Savo pasisakyme kalbėjau apie galimas sugrįžimo į Lietuvą formas, pakviečiau tautiečius grįžti ir pasirinkti magistrantūros studijas, grįžti su kultūros projektais, seminarais, konferencijomis, koncertais (šiauliečio pianisto, muzikos pedagogo R. Vingro atvejis). Kultūrinė komunikacija yra vienas iš galimų aktyvesnio diasporos dalyvavimo Lietuvos gyvenime būdų.

Įsimintina Kultūros dienų forumo dalis – Riska mokykloje vykusio diskusija „Įkvėpimas“, skirta lietuvių bendruomenių lyderiams, mėgėjų meno kolektyvams ir jų vadovams.

Pranešimus skaitė LR ambasadorius Airijoje Marijus Gudynas, JAV LB meno kolektyvo „Suktinis“ vadovė Giedrė Knieža, 2024 m. Lietuvos dainų šventę pristatė Lietuvos nacionalinio kultūros centro direktorius Saulius Liausa. Diskusijai vadovavo Jurga Gailiūtė, LNKC pasaulio lietuvių bendruomenių kultūros specialistė.

Dabartinis Lietuvos ambasadorius Airijoje M. Gudynas, prieš tai dirbęs JAV, sakė: „Iki šiol dažnai buvo teigiama, kad trečioji emigracijos banga yra daug mobilesni, per sovietmetį nemokyta bendruomeniškumo ir naujų lietuviybės kultūros centrų tikrai nestatys. Dar daugiau – buvo keliamos abejonės, kiek ilgai pavyks išsaugoti ankstesnių emigracijos kartų pastatytus tikėjimo, kultūros ir lietuviybės centrus. Ir štai šį savaitgalį Norvegijos Rogalando provincijoje gyvenantys lietuviai, vadovaujami S. Trepekūno, sudaužė visas skeptikų ir bambeklių prognozes, iš vietos savivaldybės gavę apleistą griūvantį pastatą ir jį iš pagrindų susitvarkę, įkūrė lietuviybės salą sau, savo vaikams ir anūkams.“

Žinoma ir trečiosios bangos lietuvių yra sukurta daugybė lietuviybės centrų ir mokyklų, puikiai veikiančių išnuomotose patalpose ir jomis tikrai galime didžiuotis, bet toks lietuvių daugeliui kartų į ateitį sukurtas lietuviybės išsaugojimo pagrindas yra pirmasis ir juo svarbu pasidžiaugti. Ar toks permanentinių lietuviybės židinių kūrimas taps užkrečiančiu pavyzdžiu, ar liks tik malonia išimtimi, parodys laikas. Aš nuoširdžiai tikiu, kad tokių pavyzdžių rasis ir ateityje, ir žemai lenkiu galvą prieš S. Trepekūną ir visą didelę jo komandą.“

PLB kultūros komisijos pirmininkė, Šveicarijos lietuvių bendruomenės pirmininkė Jūratė Caspersen, vadovavusi vienai iš diskusijų, atliko savotišką lyginamąją analizę, kokie veiksmai dėl diasporos reikalų buvo anksčiau ir dabar, kas keitėsi, kas, pranešėjos nuomone, kelia abejonių, ką reikia šioje srityje stiprinti.

PLB pirmininkė Dalia Henke, reziumuodama itin pavykusį renginį Norvegijoje, sakė: „Europos lietuvių kultūros dienos – tai naujas tęstinis reiškiny, skirtas Europos lietuvių kultūrinei veiklai išryškinti ir skatinti bei stiprinti lietuviškos tapatybės jausmą suteikiant erdvę susitikti kolektyvams Europoje. Planuojama, kad tokie susitikimai kasmet keliaus po skirtingas Europos šalis. O kitais metais susitinkame Vokietijoje!

Šį renginį vainikavo LIETUVIŲ NAMŲ atidarymas. Rogalando lietuvių bendrijos narių pastangomis restauruotas apleistas senas pastatas ne tik virto brangakmeniu miestelio centre, bet ir lietuvių susibūrimo vieta – namais, kuriuose vyks įvairūs lietuvių puoselėjimo renginiai ir susitikimai. Ir nuo šiol ant šlaito stovinčio balto namo plevėsuos Lietuvos vėliava, Gedimino stulpai, išdėlioti grindinyje.“

Veiklieji Norvegijos lietuviai mums visiems dar kartą priminė, kad Namai – tai negęstantis lietuvių židiny, kuris mus augina, vienija ir įpareigoja stiprinti mūsų visų tautinę tapatybę.

Tos nepakartojamos lietuvių dvasios, kuri tris dienas Norvegijoje sklido iš 10 pasaulio valstybių atvykusių lietuvių širdžių ir protų, atspindys yra Užsienio reikalų ministerijos departamento, kuriojančio išeivijos veiklas, direktorės L. Žukauskaitės žodžiai: „Džiaugiuosi, kad diaspora jau tikrai yra integrali mūsų veiklų dalis. Kad visi – kad ir kur šiuo metu gyvename – esame Viena Lietuva“.

Dr. Stasys Tumėnas,

Lietuvos Respublikos Seimo ir Pasaulio lietuvių bendruomenės komisijos narys, Kultūros komiteto narys

www.pasauliolietuvis.lt

Organizatorių ir renginio dalyvių nuotraukos.